УДК 130.2:004:008
DOI https://doi.org/https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.3.46

Сумятін Станіслав Вікторович,
аспірант
Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля
orcid.org/0009-0007-8181-2383
Stas.Sumyatin@gmail.com

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЧИННИК ПОЕТИКИ КУЛЬТУРИ

Метою роботи є конкретизація зв'язку сучасних інформаційних технологій з поетикою культури, з урахуванням існуючих теоретичних моделей такого зв'язку, множинності видів і потрактувань самої поетики, структурної складності культурного цілого, а також специфічної та міцно пов'язаної із цифровою культурою ІТ-галузі. Методологія ґрунтується на комплексному культурологічному підході, який включає: загальнонауковий інструментарій системного мислення, аналітико-синтетичного та порівняльно-аналітичного методів, а також герменевтичні процедури в межах поетики культури та культурологічну рефлексію, зокрема, власного досвіду програмування. Наукова новизна полягає в порівнянні поглядів Марка Коекелберга та Вілема Флюссера стосовно моделей зв'язку технологія – поетика, а також у розгляді різних рівнів впливу чинника інформаційних технологій на поетику культури й уведення концептів «поетика ІТ» та «поетика коду». Висновки: 1. Модель Коекелберга (техné-поетика) та модель Флюссера (поетика апаратів/алгоритмів) доповнюють одна одну, відповідаючи різним культурним контекстам, а саме: перша застосовна до ситуацій творчого розроблення (створення, апробації, вдосконалення/модернізації) інформаційних технологій і за умов нерутинного їх використання людиною як культурним суб'єктом, друга – до ситуацій, в яких людина в інформаційній дійсності втрачає свою суб'єктність. 2. Чинник інформаційних технологій впливає на поетику культури на трьох теоретично виокремлених рівнях: (a) на загальнокультурному/системному (вплив на культуру як ціле), де інформаційні технології відіграють роль засобу й структуроутворюючого складника поетики культури сучасності (цифрової культури); (b) на «галузевому» рівні, у поетичній квінтесенції – творчо-мистецькому (на рівні цифрового мистецтва), в якому технології функціонально й за культурним смислом збігаються з поетикою, дорівнюють їй (як за моделлю техné-поетики Коекелберга, так і за моделлю поетики апаратів/алгоритмів Флюссера); (c) на ІТ-рівні – поетики інформаційних технологій, яка базується на поетиці коду й відбиває риси обох розглянутих моделей технологія – поетика. Отже, в основу поетики цифрової культури доцільно покласти поетику коду, а за провідний культурологічний вимір інформаційних технологій визнати їхній поетичний вимір.

Ключові слова: інформація/інформаційне, інформаційні технології (ІТ), код, краса, культура, поетика, смисл, цифрове.

Sumyatin Stanislav,
Postgraduate Student
Volodymyr Dahl East Ukrainian National University
orcid.org/0009-0007-8181-2383
Stas.Sumyatin@gmail.com

INFORMATION TECHNOLOGY AS A FACTOR IN THE POETICS OF CULTURE

The purpose of the article is to specify the connection between modern information technologies (IT) and the poetics of culture, taking into account existing theoretical models of such a connection, the plurality of forms and interpretations of poetics, the structural complexity of culture as an integral system, and the specific interdependence between the IT industry and digital culture. The methodology is based on a comprehensive cultural approach, which includes: general scientific tools of systemic thinking, analytical-synthetic and comparative-analytical methods, as well as

© Сумятін С. В., 2025
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

hermeneutic procedures within the poetics of culture and culturological reflection, including insights derived from own's programming practice. The article's contribution lies in the comparative analysis of Mark Coeckelbergh's and Vilém Flusser's models of the technology – poetics nexus, in examining the multilayered impact of IT on cultural poetics, and in introducing the concepts of IT poetics and code poetics. Coeckelbergh's model (technépoetics) and Flusser's model (poetics of apparatuses/algorithms) are not mutually exclusive but complementary, each corresponding to distinct cultural contexts. The former is applicable to processes of creative development (design, testing, refinement, and innovation) and to instances of non-routine technological engagement by the cultural subject, whereas the latter applies to contexts in which subjectivity is diminished or displaced within informational reality. 2. The influence of IT on the poetics of culture can be discerned on three theoretical levels: (a) the systemic-cultural level, where IT functions as both a medium and a structure-forming principle of contemporary (digital) culture; (b) the industry-specific level, particularly in digital art, where technology and poetics converge functionally and semantically – consistent with both Coeckelbergh's and Flusser's frameworks; (c) the technological level, encompassing the poetics of IT itself, which rests upon the poetics of code and reflects the interrelation of the two aforementioned models. Accordingly, the poetics of code should be situated within the broader poetics of digital culture as its basis, and the poetic dimension may be regarded as the primary cultural modality and the leading culturological dimension of IT.

Key words: digital, information, information technology (IT), code, beauty, culture, meaning, poetics.

Вступ. Інформаційні технології (далі – ІТ) у сучасному житті становлять той шар навколишньої реальності, про який півстоліття тому й не мріялося: у результаті застосування ІТ працівники майже всіх галузей виробництва позбавилися частки рутинної праці (як фізичної, так і розумової) нетворчого характеру, а виникнення й розвиток ІТ-галузі спричинили появу багатьох суто творчих професій, яким не було аналогів у минулому. Сучасне культурне середовище здебільше створюється за допомогою екранних і постекранних технологій; лавиноподібне проникнення ІТ до сфери мистецтва привело до появи нових видів і жанрів, творчість у багатьох з яких не потребує спеціальної освіти й доступна чи не кожному, хто вміє користуватися комп'ютером. Завдяки цифровізації музейних, архівних, бібліотечних фондів можливість доступу до культурних надбань і пам'яток отримав кожен, у кого є вихід у мережу «Інтернет». Використання нейромереж – штучного інтелекту (далі – ШІ) – в артпроєктах, медіашоу й інших культурних продуктах конкурує з людськими творчими реалізаціями, вказує на можливість заміни праці митців – літераторів, акторів, музикантів, декораторів та інших – «творчістю» ІТ-пристроїв. Цифрові ІТ і ШІ, інтегровані в усі сфери життя, зокрема й у мистецтво, освіту та науку, політику й бізнес, а також у повсякденні практики та побут, змінили характер культури – вона перетворилася на цифрову. Тому цілком закономірне розширення емпіричної бази культурологічних досліджень ІТ, розгалуження їх проблематики та зростання методологічного інтересу до таких досліджень.

Однією з тем стосовно ІТ, що останнім часом цікавлять культурологію, є зв'язок технологій з *поетикою культури*, яка, як було показано й обґрунтовано як іноземними дослідниками, С. Грінблаттом, М. Епштейном, Л. Монтроузом, Л. Флоресом та іншими, так і вітчизняними фахівцями, К. Гончаренко, Г. Косіковим, О. Смоліною та іншими, становить важливе методологічне підґрунтя культурологічних студій. Актуальність заявленої теми, таким чином, зумовлено як наявним емпіричним зв'язком ІТ з культуротворенням – зв'язком, який має тенденцію посилюватися і ускладнюватися, так і проблемами (передусім методологічними) власне культурологічного знання.

Аналіз попередніх наукових публікацій. Діапазон тлумачень поетики культури досить великий: її визначають як «проблемну галузі культурологічних досліджень» (Смоліна, 2018), як «вивчення колективного створення різних культурних практик і дослідження відносин між цими практиками» (Brannigan, 1998), як «систему зв'язків і вузлових точок, за допомогою яких аналізуються як літературні (лінгвістичні), так і позалітературні (екстралінгвістичні) культурні тексти» (Смоліна, 2024, с. 5). Ґрунтовну спробу систематизувати підходи до розуміння поетики як такої та поетики культури здійснено в авторському підручнику О.О. Смоліної «Поетика культури» (Смоліна, 2024).

Праць, присвячених проблемі зв'язку поетики культури й ІТ, небагато: публікації А. Асербі (Acerbi, 2019), М. Коекелберга (Coeckelbergh, 2018), О. Левін (Levin, 2020), Л. Мановича (Manovich, 2013), Дж. О'Салівана

(O'Sullivan, 2019), Л. Преслі й інших; до того ж зазвичай у назвах робіт цей зв'язок не артикульований. Його обмірковування, можна сказати, започаткував Вілем Флюссер (1920–1991 рр.) у межах створеної ним оригінальної концепції техніки та медіакультури від писемності до фотографії та засобів мобільного зв'язку. Цікавим є те, що «відкриття» цієї теми відбулося на самому початку масової цифровізації як етапу культурного розвитку: ідеї В. Флюссера (Flusser, 2011) набули популярності після його смерті (роботу «У всесвіт технічних зображень» 1985 р. видання опубліковано в перекладі англійською у 2011 р., у мережу «Інтернет» викладено у 2015 р.) і реалізуються в цифровому мистецтві: прикладом флюссерівського *technical image* є образи нейромереж і deepfake.

У дослідженнях XXI ст. першою назвемо роботу Марка Коекелберга «Мистецтво, поетика та граматика технологічних інновацій як практика, процес та перформанс» (Coeckelbergh, 2018), у якій автор обстоює ідею: технологічний процес (інновації, програмування, інженерія) може розумітися не тільки як продуктивно-функціональна діяльність, але і як поетичний акт – техне́ (*techne*), що включає творчий, перформативний, культурний потенціал.

Джеймс О'Салліван у монографії «До цифрової поетики: електронна література та літературні ігри» (O'Sullivan, 2019) досліджує, як електронна література використовує технології (гіпертекст, гра, мультимедіа), перетворюючи поетичне представлення тексту.

Орна Левін у статті «Технопоетика в мікроісторіях цифрової епохи: випадок Алекса Епштейна» (Levin, 2020) аналізує «динамічний взаємозв'язок між полярними протилежностями технології та поетики» (ibid., p. 342) на прикладі синтезу технічної та художньої мови ізраїльським поетом-програмістом А. Епштейном у технопоетиці – новій жанровій практиці та стилю цифрової мікроповісті.

За практичної відсутності україномовних джерел зацікавила опублікована у «Віснику Київського національного університету культури і мистецтв» стаття С.Д. Безклубенка «Поетика як технологія», де на матеріалі театрального мистецтва автор дійшов висновку: «Технологія не тільки не «ворожа» мистецтву, а навпаки, – глибоко притаманна йому: усвідомлена у своїй закономірності, вона становить собою поетику мистецтва, її, так би мовити, промислово-творчу природу, і визначає специфіку кожного виду мистецтва з його практичного, «ремісничого», боку» (Безклубенко, 2018, с. 36). Може скластися враження, що такий висновок є протилежним заявленій назві: автор стверджує, що технологія може розглядатися як поетика – *технологія як поетика*. Проте логіка міркувань С.Д. Безклубенка зрозуміла, аргументована й цілком нами підтримується, як і наведений висновок, якій ми розуміємо за визнання деякої – функціональної – тотожності технологічного й поетичного, за умов вироблення (саме *вироблення*) продукту, який задовольняє критеріям *краси*. Оскільки ж у згаданій роботі С.Д. Безклубенка йдеться *не* про інформаційні технології і лише про мистецьку сферу, постає питання, точніше, два взаємопов'язані питання щодо можливості екстраполювати цей висновок, або застосувати його до: 1) усіх, технологій, зокрема й інформаційних; 2) поетики культури – *усієї культури*, культури як цілого й інших її складників, а не лише поетики мистецтва як частини культури.

Мета. Метою статті є конкретизація зв'язку сучасних ІТ з поетикою культури, з урахуванням різних теоретичних позицій (моделей) щодо такого зв'язку, множинності видів і потрактувань самої поетики, структурної складності культурного цілого, а також специфічної та міцно пов'язаної із цифровою культурою ІТ-галузі.

Виклад основного матеріалу. Якщо перенести поняття поетики із царини літератури на художню діяльність як таку, то поетика поставатиме як вчення про правила створення будь-якого художнього твору, про закономірності жанру/стилю, про особливості та значення тієї чи іншої образно-символічної системи. І це узгоджується з тим, що «поетика не лише шукає структуру тексту/явища, не лише визначає його міру відповідності певній формі, але й віднаходить смисли» (Смоліна, 2024, с. 13–14).

Якщо ще більше розширити застосування поетики до всієї сфери культурного життя, то міркувати про поетику культури означатиме рефлексію щодо творення *культури як цілого*, побудованого за визначеними правилами – естетичними та моральними уявленнями, художніми канонами, а також відповідно (більш-менш наближено або, навпаки,

віддалено) до системних засад культуротворчого процесу. Поетику культури, отже, можна тлумачити як культурфілософський (або теоретико-культурологічний) підхід, у рамках якого можна, з одного боку, прояснити, чим спричиняються і як з'являються саме ці – а не якісь інші – культурні явища (тут-і-тепер або там-і-тоді) і, з іншого боку, пояснити (і, у деякому сенсі, зробити вказівку, припис), за якими правилами має діяти культурний суб'єкт (так звана *людина Культури*), щоб культурні явища мали статус культуротворчих феноменів (Леонтьєва, 2024, с. 32) і сполучалися в культурне ціле.

Сказане не суперечить ані розумінню «поетики» як «суми прийомів, принципів і засад, згідно з якими організовується і оформлюється ціле тексту» (Смоліна, 2024, с. 22), ані сучасним науковим уявленням щодо видів поетики, серед яких: дескриптивна й нормативна, структурна й історична, генеративна й онтологічна (онтопоетика), до того ж кожен із видів поетики (перелік яких не є вичерпним) «має певні риси, які дозволяють йому вийти за межі літературного матеріалу на широке коло культурних процесів та феноменів» (ibid., с. 24), що для нас має панівне значення. Ми переконані, що не лише текст, зокрема й написаний за допомогою ШІ або суто ШІ, а й будь-який культурний продукт, вироблений за допомогою ІТ, як і цифрова культура як така, «є відкритою структурою та горизонтом множинних міждисциплінарних тлумачень та інтерпретацій» (Гончаренко, 2023, с. 151).

Виявляти й обґрунтовувати зв'язок досліджень ІТ-чинника з поетикою культури ми почали зі з'ясування підстав – теоретичних і практичних – дослідження ІТ у контексті поетики культури. До перших належить досить розвинений понятійний апарат (терміносистема) як культурології, так і передусім полісенсовні загальні поняття *інформації*, *інфосфери* й *інформаційної дійсності/реальності*, а також доведення-усвідомлення того, що об'єктивно інформація, перетворившись на найважливіший чинник соціокультурного розвитку, не тільки може, а й має функціонувати за законами *виробництва*; до других – те, що «створювана ІТ інформаційна дійсність утілюється в системі значущих культурних смислів і темпорально-топологічних уявлень, що поєднуються і в культурній картині світу, і в образі культури, одночасно формуючи уявлення про місце людини у світі й «точку зору» практично кожного індивідуального культурного суб'єкта, тобто на рівні життєвих реалій саме за допомогою ІТ сьогодні конституюється зміст основних структурних складників «поетики культури» як культурологічного концепту» (Сумятін, 2024, с. 270).

Продовжуючи такий підхід, ми визнали ІТ невід'ємною частиною – своєрідним інструментом – культуротворчого процесу та засобом сучасної поетики культури, показали, «що цифрові ІТ набувають значення не лише засобу, а й структуроутворюючої складової частини поетики культури сучасності: по-перше, усі значущі культурні явища в межах цифрової культури завдячують своєю появою використанням/застосуванням цифрових ІТ не меншою мірою, ніж «живим» людським культуротворчим зусиллям; по-друге, саме цифрові медіа забезпечують стягування, поєднання безлічі найрізноманітніших культурних текстів і практик у розгалужену та суперечливу, але єдину систему цифрової культури» (Сумятін, 2025, с. 163).

Тут маємо акцентувати: так характеризується вплив, який чинять ІТ на *культурне ціле,* і тому, на нашу думку, на цьому рівні більшою мірою доцільна структурна поетика – для виявлення тих структурних зв'язків, які встановлюються і забезпечуються ІТ. Зрозуміло, що можуть використовуватися також історична поетика – з метою виявлення і простеження нюансів логіки розвитку цифрової культури як системного феномену, й онтопоетика – для прояснення тих зумовлених смисложиттєвими та світоглядними питаннями, але неочевидних/прихованих впливів, обставин і мотивів дій (як культурних актів/подій), а також їхніх результатів, які приводять до зрушень в інформаційній дійсності, на ключову позицію у структурі якої все активніше претендує віртуальна реальність.

Зв'язок поетики культури із сучасними ІТ як чинником корениться також у зафіксованому в їхній назві призначенні – забезпечувати *виробництво*/збереження інформації та здійснення інформаційного обміну, що є кінцевим змістом будь-якої комунікації. Наявність – активне чи потенційне використання/застосування – комунікативних практик у всі часи було передумовою та складником культуротворчого процесу,

отже, поетика культури не може бути визволена з-під впливу ІТ.

Наступний крок нашого дослідження – з'ясування впливу чинника ІТ на частини (підсистеми) культури, серед яких традиційним предметом поетики ставали література та мистецтва. Тут логічно розглянути конкретні так звані нові мистецтва – цифрові, тобто види та жанри, які отримали своє буття в культурі лише з появою відповідних технічних засобів і технологій, і чисельність/різноманітність яких продовжує зростати. Але культура є упорядкованою сукупністю визначених чином оформлених (за участі ІТ або в ІТ-спосіб) культурних смислів, утілених/уречевлених не тільки у творах мистецтва (зокрема, 3D-mapping, Net-art та інші), а й в архітектурному плануванні, спорудах, усіх видах дизайну тощо, де у *виробництві краси* відома роль також належить ІТ: ІТ-інструментами створюється нове візуальне середовище, яке вражає і приваблює, надаючи часом фантастично яскраві, захопливі силуети й форми, які не притаманні натуральній красі, – справді чарівні віртуальні образи перевершують природне прекрасне. Тому доцільно сформувати більш-менш несуперечливу позицію щодо взаємин ІТ і поетики, для чого порівняємо погляди В. Флюссера та М. Коекелберга.

Марк Коекелберг розглядає технологічну інновацію як творчий акт, аналогічний поетичному виробництву: «Інновація справді є технічною, але якщо її концептуалізувати як техné, її можна розуміти як мистецтво та перформанс» (Coeckelbergh, 2018, p. 501), у ній поєднуються форма та матерія, смисл і дія (ibid., p. 502). Наголошуючи на перформативній природі технології, він визначає інновацію як «постановку, інституювання дії, виразний жест» (ibid., p. 504), як поетику процесу за невидимими «граматичними» правилами, де відбувається синтез форми, смислу та середовища в performative act, в якому беруть участь люди та неживі об'єкти, і закликає розуміти технології як частину «форми життя» (form of life), де *technē* та *poiesis* перебувають разом у єдності з культурним контекстом, – інновація стає діалогом творця і середовища, «діалогом із матеріалом».

За В. Флюссером, технічні зображення (фотографія, екран, генеровані комп'ютером образи) не є «об'єктивними зображеннями речей у світі. <…> усупереч здоровому глузду, вони є не дзеркалами, а проєкціями, запрограмованими на те, щоб здоровий глузд виглядав дзеркальним», тому вони «мають бути розшифровані не як репрезентації речей у світі, а як покажчики, спрямовані назовні» (Flusser, 2011, p. 49). Технічна поетика полягає в тому, що образи кодуються через «програми», а не через мімезис, – програмна структура зображення нав'язує форму та сприйняття; отже, зір не просто відбиває реальність, а форматує її, і культура перетворюється на комунікаційне середовище, де програми замінюють художників, а поетами стають не митці, а апарати (ibid., p. 49–50).

Обидва автори акцентують агентність (agency) технологій, які не нейтральні, а діють, задають умови, спрямовують суб'єкта. Обидва автори артикулюють ідею, що технології не просто функціональні, але беруть участь у формуванні культури та сприйняття. Обидва автори пов'язують технологію з поетикою: М. Коекелберг – через концепцію *technē* як *poiesis*, В. Флюссер – через «програмування смислу». Але дослідники діаметрально протилежно розуміють і пояснюють сутність технології і по-різному тлумачать поетику: за М. Коекелбергом, технологія отримує свою творчу силу від людини, яка її створила й вбудувала в неї поетичні смислові структури, а за В. Флюссером, технологія проєктує смисл всередині самої себе, – людина є функціонером (functionary), а смислові рамки диктує апарат, пристрій. Звідси: поетика в М. Коекелберга – то є усвідомлена й творча людська діяльність, для якої технологія – лише чинник, а у В. Флюссера поетика кодується апаратами та програмами, тобто буквально спричиняється технологією і містить потенціал прихованої ідеології.

Попри такі розбіжності, ідеї обидвох знаходять практичне втілення в ІТ-розробках і пристроях: дизайнери тактильного інтерфейсу використовують прийоми «діалогу з матеріалом» (dialogue with material), створюють інтерфейси, де форма адаптується до тіла користувача – на кшталт техné-поетики в дусі М. Коекелберга, а GAN-музиканти та художники-роботи виступають у традиції В. Флюссера, коли поетична функція переходить до алгоритмів. Це можна вважати підставою до визнання розглянутих моделей зв'язку технологія – поетика не як протилежних (за принципом

істинна – хибна) або конкуруючих (за принципом більш ефективна – менш ефективна, як ліпша – гірша), а як рівною мірою адекватних і таких, що доповнюють одна одну (за аналогією принципу додатковості, тобто несумісних одна з одною в тій самій ситуації).

Перша модель (М. Коекелберга) більшою мірою реалізується там, де ІТ використовуються як інструменти для творчого досягнення художнього замислу або іншої культурної мети, допомагає людині-митцю проявити майстерність і справді уподібнюючись античному techné. Дослідження поетики таких культурних феноменів (окремих явищ/творів, творчих процесів, видів мистецтва й мистецької сфери загалом), радше, залучатиме (і сполучатиме) усі види поетики – залежно від завдань, які поставатимуть перед дослідником. На наше переконання, поява таких досліджень – уже на часі, бо «цифрове мистецтво надає художникам широкий спектр можливостей для створення візуальних та звукових ефектів, які розширюють межі сприйняття. Від реалістичних віртуальних світів до абстрактних інтерактивних проєктів, цифрове мистецтво здатне створювати нові естетичні враження і викликати почуття, які необхідно виражати словами» (Чембержі, 2023, с. 147).

Відповідності другій (флюссерівській) моделі поетики апаратів/алгоритмів знаходимо не лише в уже згадуваних образах нейромереж і дипфейках, у машинній творчості GAN-музикантів і художників-роботів (тобто на тому самому рівні, що й техné-поетику М. Коекелберга, але в іншому контексті – за автоматизації використання ІТ і самонавчання ШІ), а й у *поетичних* процесах усередині ІТ-галузі (до цього рівня застосовна й модель М. Коекелберга – знов-таки, залежно від контексту). Пам'ятаючи, що «поетика виходить за межі не тільки поезії або літератури, а й естетики та мистецтва як такого» (Смоліна, 2024, с. 28), ми припускаємо, що може бути створена поетика власне ІТ, бо в них є «зовнішня» і «внутрішня» краса. Зовнішня краса полягає в їхній здатності перетворювати світ, роблячи його більш зручним і безпечним, ефективним і цільним (у плані взаємозв'язку його складників), і проявляється в інноваціях і можливостях, які вони відкривають, а також у їхній естетиці – красу ІТ можна оцінити за їхнім дизайном (ергономічні інтерфейси, стильні гаджети, елегантна візуалізація даних тощо), завдяки якому використання технологій стає більш приємним і зручним. Зовнішню красу ІТ бачать (і розуміють) майже всі, хто користується ними, і її *поетичне* дослідження вписується в завдання стосовно поетики культури на першому (загальнокультурному/системному) та другому («галузевому»/підсистемному, зі своєрідним поетичним ядром – мистецтвом) рівнях. Внутрішня краса ІТ, яка може відповідати також обом моделям зв'язку технології і поетики, значно відрізняється від зовнішньої.

Внутрішню красу ІТ зазвичай помічають, розуміють і здатні створити/оцінити лише фахівці ІТ-галузі, бо це – краса коду. Адже тут неможна міркувати суто з естетичної позиції: красивий (ідеальний, хороший) код поєднує як естетику, так і семантику, тобто семантика коду також належить до категорії «красивого рішення». Краса комп'ютерного коду є поняттям суб'єктивним, але зазвичай воно стосується якості коду, який є чистим, зрозумілим, ефективним і зручним для супроводу.

Маючи майже 20-річний досвід роботи в ІТ, зокрема й у складі колективу розробників програмного забезпечення (далі – ПЗ), ми цілком погоджуємось, що написання коду, безумовно, має творчий характер, і найближчою аналогією до розроблення ПЗ є створення літературного тексту. Під час написання книги враховується велика кількість правил, які дозволяють правильно оформити текст. Цей момент аналогічний правилам мов програмування та схем роботи компілятора/транслятора/інтерпретатора. Водночас між красою літературного тексту та красою програмного коду існує суттєва різниця: красивий код має бути створений із простих ненадмірних повторень. Простота та шаблонність – універсальні вимоги до красивого коду, які аналогічні наявності художніх прийомів у літературі, але за своєю малою чисельністю, за ознакою примусової обов'язковості їх виконання та їх практично доведеною ефективністю вони більше схожі на «можливості й правила створення найкращого твору» (Смоліна, 2024, с. 17), у даному разі – коду. Тобто поетика коду – поетика «внутрішньої» краси ІТ – явно має риси нормативної поетики.

Висновки. Порівняння поглядів Марка Коекелберга та Вілема Флюссера стосовно

технології та поетики дозволило визнати обидві моделі зв'язку технологія – поетика рівною мірою ефективними – у різних культурних контекстах, а саме: модель М. Коекелберга (техné-поетика) застосовна до ситуацій творчої розробки (створення, апробації, удосконалення/модернізації) ІТ та за умов нерутинного їх використання людиною (культурним суб'єктом): агентність людини й технології пропорційна, еквівалентна. Модель В. Флюссера (поетика апаратів/алгоритмів) застосовна до ситуацій, в яких людина в інформаційній дійсності втрачає свою суб'єктність (іноді – й агентність), не лише відпустивши контроль за кодом/технологією/інформаційним потоком узагалі, але й дозволивши алгоритмам, зокрема й мережевим, панувати над своєю свідомістю і, що не менш важливо, волею (чи не звідси – маніпуляції масовою свідомістю аж до її «переформатування»?).

Чинник ІТ впливає на поетику культури одночасно на кількох рівнях – на тих сферах (частинах, складниках, підсистемах) культури, про поетику якої з них ідеться (з урахуванням нюансів у розумінні *поетики*). Теоретично (якщо спрощувати й схематизувати) можна вичленити 3 такі рівні, для кожного з яких культурологія здатна вибудувати тлумачення поетики як комплексу пояснювальних принципів його створення/виробництва *за законами краси* та знайти переважні, «його власні» види поетики як власне дослідницький підхід:

1) загальнокультурний/системний (вплив на культуру як ціле), де ІТ – у ролі засобу й структуроутворювального складника поетики культури сучасності (цифрової культури); для розуміння (опису й пояснення), можна припустити, переважатиме доцільність структурної та історичної поетики із заглибленням в онтопоетику;

2) «галузевий» рівень, у поетичній квінтесенції – творчо-мистецький, цифрове мистецтво, в якому технології функціонально й за культурним смислом збігаються з поетикою, дорівнюють поетиці (як за моделлю техné-поетики М. Коекелберга, так і за моделлю В. Флюссера); тут відкрито можливість використання всіх без винятків видів поетики як дослідницького підходу;

3) оскільки в цифровому суспільстві галузь ІТ є органічним складником культурного цілого, є підстави виділити на цьому рівні її власний ІТ-рівень поетики – поетику ІТ, яка базується на поетиці коду і, з одного боку, відбиває риси обох розглянутих моделей технологія – поетика, з іншого – найбільш відповідає визначенню нормативної поетики.

Подальші дослідження зв'язку сучасних ІТ із поетикою культури мають охоплювати всі зазначені рівні структури культури, однак, на наше переконання, найуважніше доцільно поставитися до ІТ-рівня, оскільки краса програмного коду – це не тільки естетичне задоволення (від відповідності коду правилам визначеної мови програмування та «поетичним» канонам), а й практична перевага, яка сприяє більш ефективній і продуктивній роботі/творчості розробників. А оскільки від якості їхньої праці безпосередньо залежить функціонування ІТ-галузі, від якої залежить стан усієї соціокультурної системи цифрового суспільства загалом, то, думається, саме поетику коду доцільно покласти в основу поетики цифрової культури, отже, поетичний вимір ІТ визнати за провідний їх культурологічний вимір.

Список використаних джерел:

Безклубенко, С. Д. (2018). Поетика як технологія. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Сценічне мистецтво*, (2), 31–39. https://doi.org/10.31866/2616-759x.2.2018.153221

Гончаренко, К. С. (2023). Поетика як методологічний інструмент дослідження філософсько-культурних явищ. *Культурологічний альманах*, (2), 151–156. https://doi.org/10.31392/cult.alm.2023.2.20

Леонтьєва, В. М. (2024). «Культуротворчий феномен»: щодо теоретичних передумов дефініції і практичних засад виявлення/визнання. У *Пріоритетні шляхи розвитку науки і освіти: матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції,* 19–20 червня (с. 29–33). Львів: Львівський науковий форум. http://lviv-forum.inf.ua/save/2024/19-20.06/Збірник.pdf

Смоліна, О. О. (2024). Поетика культури: підручник для здобувачів третього освітньо-наукового рівня вищої освіти спеціальності «Культурологія». Київ: СНУ ім. В. Даля.

Смоліна, О. О. (2018). Poetics of culture as a cultural studies problem area. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтва*, (2), 37–40. https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2018.161199

Сумятін, С. В. (2024). Теоретичні і практичні підстави дослідження ІТ у контексті поетики культури. У *Феномен культури постглобалізму: повоєнні світи та культурна демократія. Збірка наукових матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції, 27 листопада 2024 р.* (с. 266–270). Київ: Маріупольський університет.

Сумятін, С. В. (2025). Цифрові інформаційні технології та поетика культури: трансформація смислів та форм. *SWorldJournal (The International Scientific Periodical Journal)*, (30) 3, 154–166. https://doi.org/10.30888/2663-5712.2025-30-03-036

Чембержі, Д. А., Пашукова, С. Г., Єрмак, І. (2023). Цифрове мистецтво у соціально-культурному просторі: вплив, взаємодія та перспективи. *Актуальні питання гуманітарних наук*, (64) 2, 144–149. https://doi.org/10.24919/2308-4863/64-2-23

Acerbi, A. (2019). *Cultural evolution in the digital age*. Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/oso/9780198835943.001.0001

Brannigan, J. (1998). Cultural poetics: After the New Historicism? In *New Historicism and Cultural Materialism. Transitions* (pp. 83–93). Palgrave. https://doi.org/10.1007/978-1-349-26622-7_4

Coeckelbergh, M. (2018). The art, poetics, and grammar of technological innovation as practice, process, and performance. *AI & Society,* 33 (4), 501–510. https://doi.org/10.1007/s00146-017-0714-7

Levin, O. (2020). Techno-poetics in microstories of the digital age: The case of Alex Epstein. *Digital Scholarship in the Humanities, 35* (2), 342–352. https://doi.org/10.1093/llc/fqz035

Manovich, L. (2013). *Software takes command*. Bloomsbury Academic. https://doi.org/10.5040/9781472544988

Flusser, V. (2011). *Into the universe of technical images* (N. A. Roth, Trans.). University of Minnesota Press.

References:

Bezkliubenko, S. (2018). Poetyka yak tekhnolohiia [Poetics as technology]. *Visnyk Kyivs''koho natsional'noho universytetu kul'tury i mystetstv. Seriia: Stsenichne mystetstvo – Herald of Kyiv National University of Culture and Arts. Series: Performing Arts*, (2), 31–39. https://doi.org/10.31866/2616-759x.2.2018.153221 [in Ukrainian].

Honcharenko, K. S. (2023). Poetyka yak metodolohichnyi instrument doslidzhennia filosofs'ko-kul'turnykh yavyshch [Poetics as a methodological tool for studying philosophical and cultural phenomena]. *Kulturolohichnyi al'manakh – Culturological Almanac*, (2), 151–156. https://doi.org/10.31392/cult.alm.2023.2.20 [in Ukrainian].

Leontieva, V. M. (2024). "Kul'turotvorchyi fenomen": shchodo teoretychnykh peredumov definitsii i praktychnykh zasad vyiavlennia/vyznannia ["Cultural creative phenomenon": theoretical prerequisites and practical foundations]. In *Priorytetni shliakhy rozvytku nauky i osvity: materialy XII Mizhnarodnoi nauk.-prakt. konf., 19–20 chervnia* (pp. 29–33). Lviv: Lvivskyi naukovyi forum. http://lviv-forum.inf.ua/save/2024/19-20.06/Zbirnyk.pdf [in Ukrainian].

Smolina, O. (2024). Poetyka kultury: Pidruchnyk dlia zdobuvachiv tretoho osvitno-naukovoho rivnia vyshchoi osvity spets. "Kulturolohiia" [Poetics of culture: Textbook for PhD-level students in "Cultural Studies"]. Kyiv: SNU im. V. Dalia [in Ukrainian].

Smolina, O. O. (2018). Poetics of culture as a cultural studies problem area. *Visnyk Natsional'noi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstva – Bulletin of the National Academy of Cultural and Art Management*, (2), 37–40. https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2018.161199 [in Ukrainian].

Sumiatin, S. V. (2024). Teoretychni i praktychni pidstavy doslidzhennia IT v konteksti poetyky kultury [Theoretical and practical foundations for IT research in the context of cultural poetics]. In *Fenomen kultury posthlobalizmu: povoyenni svity ta kulturna demokratiia. Zbirka nauk. materialiv V Mizhnar. konf., 27 lystopada 2024 r.* (pp. 266–270). Kyiv: Mariupolskyi universytet [in Ukrainian].

Sumiatin, S. V. (2025). Tsyfrovi informatsiini tekhnolohii ta poetyka kultury: transformatsiia smysliv ta form [Digital information technologies and the poetics of culture: transformation of meanings and forms]. *SWorldJournal (The International Scientific Periodical Journal)*, (30)3, 154–166. https://doi.org/10.30888/2663-5712.2025-30-03-036 [in Ukrainian].

Chemberzhi, D. A., Pashukova, S. H., & Yermak, I. (2023). Tsyfrovoe mystetstvo u sotsial′no-kul′turnomu prostori: vplyv, vzaiemodiia ta perspektyvy [Digital art in the socio-cultural space: impact, interaction and prospects]. *Aktual'ni pytannia humanitarnykh nauk – Current Issues of the Humanities*, (64) 2, 144–149. https://doi.org/10.24919/2308-4863/64-2-23 [in Ukrainian].

Acerbi, A. (2019). *Cultural evolution in the digital age*. Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/oso/9780198835943.001.0001

Brannigan, J. (1998). Cultural poetics: After the New Historicism? In *New Historicism and Cultural Materialism. Transitions* (pp. 83–93). Palgrave. https://doi.org/10.1007/978-1-349-26622-7_4

Coeckelbergh, M. (2018). The art, poetics, and grammar of technological innovation as practice, process, and performance. *AI & Society, 33* (4), 501–510. https://doi.org/10.1007/s00146-017-0714-7

Flusser, V. (2011). Into the universe of technical images (N. A. Roth, Trans.). University of Minnesota Press.

Levin, O. (2020). Techno-poetics in microstories of the digital age: The case of Alex Epstein. *Digital Scholarship in the Humanities, 35* (2), 342–352. https://doi.org/10.1093/llc/fqz035

Manovich, L. (2013). *Software takes command*. Bloomsbury Academic. https://doi.org/10.5040/9781472544988

Дата надходження статті: 29.07.2025
Дата прийняття статті: 26.08.2025
Опубліковано: 30.09.2025